

Opvs Theologicvm

In Tres Tomos Distribvtvm, In quo praecipua totius Theologiae capita accurate pertractantur ... Adiecto ad finem Tertij Tomi Indice rerum notabilium

Qui totam primam partem D. Thomæ, ac multa alia continet, quorum Indicem sequens pagina dabit

Mauro, Silvestro

Romae, 1687

Q. 276. Vtrùm paradisus fuerit locus corporeus conueniens habitationi hominum, ac Adam fuerit factus in paradiso, vel ad para disum translatur, vt operatetur, & custodiret illum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-84111](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-84111)

pus puerile non subiectum corruptioni propter magnam humiditatem cerebri impedirentur ab usu rationis proprio ætatis iuuenilis, virilis &c. vt dictum est num. 10.

17. Ad 6. Etiam bruta animalia ab initio non habent ita perfectum usum industriæ naturalis, sicut postea, vt patet ex eo, quod aues docent volare pullos suos: ergo non est mirum, quod in statu innocentie pueri ab initio non habent ita perfectum usum rationis, sicut postea, præsertim cum in pueris humiditas cerebri impediatur perfectum usum membrorum, virtutis sensitivæ, ac rationis, quod impedimentum non datur proportionaliter in alijs animalibus.

QVÆSTIO CCLXXVI.

Virum paradisus fuerit locus corporeus conueniens habitationi hominum, ac Adam fuerit factus in paradiso, vel ad paradisum translatus, vt operaretur, & custodiret illum?

S. Th. quæst. 102. art. 1. 2. 3. & 4.

1. **E**xpeditis cæteris, quæ spectant ad formationem primorum hominum, & ad statum innocentie, ac naturæ integræ, Sanctus Thomas quæst. 102. quatuor articulis disputat de loco, in quo positi fuerunt primi homines. Et quia vt dicitur 2. Gen. *Plantauit Dominus Deus ab initio paradisum voluptatis, in quo posuit hominem, quem formauerat, agit de paradiso voluptatis.* Doctrinam huius quæstionis alijs quibus quæstis breuiter explicabimus.

2. Quæritur igitur primo cum Sancto Thoma art. 1. quæst. 102. *virum paradisus fuerit locus corporeus?*

Respondeo, quod vt loquitur S. Augustinus lib. 8. de Gen. ad liter. *initio Tres sunt de hære quasi generales sententie: vna eorum, qui tantummodo corporaliter paradisum intelligi volunt; alia eorum, qui spiritualiter tantum: tertia eorum, qui utroque modo paradisum accipiunt, alias corporaliter, alias autem spiritualiter.*

3. Paradisum ergo non fuisse locum corporeum, ac proinde ea, quæ de paradiso, de arboribus in eo plantatis, de ligno vitæ, ac de fluuio, quo irrigabatur, qui deinde diuidebatur in quatuor capita, in Scriptura narratur spiritualiter solum, ac mysticè intelligenda, docuit ex Iudæis Philo lib. de Opificio mandati, propè finem, & lib. 1. Allegor. & lib. de plantatione Noe propè initium, & lib. de confusione linguarum, ante medium, ac antiquos Iudæos, & Chaldeos idem tradidisse refert Augustinus Eugubinus in cap. 2. Gen. Ex hæreticis Valentinus docuit nomine paradisi intelligi veritatem, vel Archangelum quemdam in tertio cælo existentem, vt refert

Irenæus lib. 1. contra hæreses, cap. 1. & Tertullianus lib. contra Valentinum, cap. 20. Paradisum etiam corporeum, ac visibilem negarunt Seleuciani, & Hermiani, vt testatur S. Augustinus lib. de hæresibus, cap. 59. Origenes in Gen. vt notat Epiphanius in epist. contra Ioannem Hierosolymitanum, & in Anchorato, quos ex recentioribus, secutus est Franciscus Georgius, vt testatur Sixtus Senensis lib. 5. Biblioth. sanctæ, annot. 34. Non desunt qui putent Ambrosium in hac sententia, fuisse, quia lib. Epist. epist. 31. ad Sabinum dicit, *Quod paradisus est genesis liber, & allegoricè exponit tunicas pelliceas primorum parentum.* Sed ex eo, quod Ambrosius paradisum exponat allegoricè, nõ sequitur, quod neget illum fuisse locum corporeum, cum id satis clarè asserat loco citando n. 7. Hieronymus in qu. Hebraic. indicat paradisum spiritualem fuisse. Nam dicit ante cælum, & terram, fuisse à Deo creatum. Sed idem Hieronymus loco citando num. 7. disertè contra Origenem admittit paradisum corporeum. Anastasius etiam Synaita lib. 7. Hexam. hanc referens sententiam, dicit illam fuisse plurimum veterum interpretum, à qua ipse non videtur alienus. Existimo igitur hos authores catholicos recensendos potius inter eos, qui vt loquitur S. Augustinus citatus num. 2. utroque modo paradisum intelligunt, alias corporaliter, alias autem spiritualiter.

4. Dicendum cum communi, & catholica sententia, quæ vt docet Suarez lib. 3. de Opere sex dierum cap. 6. est de fide, paradisum, quem Deus ab initio plantauit, fuisse locum corporeum, ac terrestrem, ac ea, quæ de illius plantatione dicuntur in Genesi, cum proprietate, ac literaliter intelligenda, licet possint etiam allegoricè, & mysticè explicari. Hanc sententiam clarissimè tradit S. Augustinus lib. 13. de Ciuit. cap. 21. cuius verba libet fuisse referre, quia explicant etiam præcipuos sensus mysticos, quibus paradisus, & ea, quæ de paradiso dicuntur in Genesi, possunt intelligi, & soluit præcipuum fundamentum assentientium paradisum non fuisse corporeum, sed solum spiritualem, & mysticum. Nonnulli primum illum paradisum, vbi primi homines parentes generis humani Sancta Scriptura veritate fuisse narratur, ad intelligibilia referunt, arboresque illas, & ligna fructifera in virtutes vitæ, moresque conuertunt, tanquam visibilia, & corporalia illa non fuerint, sed intelligibilia significationum causa, eo modo dicta, vel scripta sint. Quasi propterea non potuerit esse paradisus corporalis, quia potest etiam spiritualis intelligi: tanquam ideo non fuerint due mulieres Agar, & Sara, & ex illis duo filij Abrahæ, vnus de ancilla, alius de libera, quia duo testamenta in ijs figurata dicit Apostolus: aut ideo de nulla petra, Moyse percutiente, aqua defluerit, quia potest illic figurata significatione Christus intelligi, etiam Apostolo dicente: petra autem erat Christus. Nemo igitur prohibet intelligi paradisum vitam beatorum: quatuor eius flumina quatuor virtutes, prudentiam fortitudinem,

nam temperantiam, atque iustitiam, & ligna eius omnes vitales disciplinas: & lignorum fructus mores piorum, & lignum vite ipsam bonorum matrem sapientiam: & lignum scientie boni, & mali, ipsum transgressi mandati experimentum. Et paucis interpositis, addit. Possunt haec etiam in Ecclesia intelligi, ut ea melius accipiamus, tanquam prophetica indicia futurorum: paradisi scilicet ipsam Ecclesiam, sicut de ipsa legitur in cantico canticorum: quatuor autem paradisi flumina, quatuor Evangelia: ligna fructifera sanctos: fructus autem eorum opera eorum: lignum vite Sanctum Sanctorum, utique Christum: lignum scientie boni, & mali proprium voluntatis arbitrii. Et paulo post concludit. Haec, & si quae alia commodius dici possunt de intelligendo spiritualiter paradiso, nemine prohibente, dicantur, dum tamen & illius historiae veritas fidelissima rerum gestarum narratione commendata credatur. Licet igitur nomine paradisi in Scripturis aliquando significetur caelestis habitatio, vel gloria beatorum, ut eum Ezech. 28. dicitur Luciferus, in deliciis paradisi Dei fuisse, & Luc. 23. Christus dixit Latroni, hodie mecum eris in paradiso; tamen non est negandum in Genesi nomine paradisi locum aliquem corporeum, ac terrestrem litteraliter intelligi.

5. Probatur autem primo ex ipso contextu Scripturae. Moyses enim postquam narrauit productionem Adami, quae est ad litteram intelligenda, narrat productionem loci, quem Deus homini praeparauit, ad corpoream vitam conuenienter transigendam tergo loquitur de loco corporeo, & sensibili, ac terrestri, in quo erant arbores corporeae, & sensibiles, ac ferentes fructus aptos ad cibum, quo homines nutrentur; & proportionaliter agit de fluuijs corporeis, & sensibilibus, quibus locus ille irrigaretur, & saecundaretur. Confirmatur: nam Genesis 13. de regione circa Iordanem dicitur: *Vniuersa irrigabatur, sicut paradus Domini, & sicut Aegyptus*: ergo sicut Aegyptus est locus terrestris, qui irrigatur proprie, & sensibilibus à Nilo, sic paradus erat locus terrestris, qui irrigabatur proprie, & sensibilibus à quatuor fluuijs, ut arguit Augustinus qu. 27. in Gen.

6. Probatur secundo ex traditione communi Patrum Graecorum, & Latinorum, quorum aliquos affert Suarius lib. 3. de Opere sex dierum, cap. 6. num. 7. Ex Graecis Epiphanius in Anchorato dicit: *Si non est paradus sensibilis, non est ficus, non folia, non comedit Heua &c. sed veritas iam fabula est.* Damascenus lib. 2. de fide cap. 11. ex professo hoc docet, & probat. Moyses Barcephas de hoc puncto agit toto libro de paradiso, & pro hac communi sententia refert Cyrillum Alexandrinum, Dionysium Alexandrinum, Gregorium Nyssenum, & alios. Idem docet Basilius homil. de Paradiso, & Sophronius in epistola, quae refertur in sexta Synodo, act. 11. & approbatur sess. 13. damnat Origenem, eiusque Sectatores etiam quia plantationem paradisi rejiciebant. Idem docent Irenaeus lib. 2. contra haereses, cap. 53.

& lib. 5. cap. 5. Iustinus in Oratione Paraenctica ad gentes prope finem, Theophilus Antiochenus lib. 2. ad Autolicum circa medium, Chrysostomus homil. 18. & 19. in Gen. Theodoretus qu. 24. & 29. in Gen. & alij.

7. Ex Latinis Hieronymus contra Philonem, & Origenem praecipuos contrariae sententiae authores in Com. Danielis 10. dicit: *Eorum deliramenta conticescant, qui umbras in veritate quærentes, ipsam conantur euertere veritatem, & flumina, & arbores, & paradusum putant allegoriae legibus se debere subruere.* Idem docet epist. 61. ad Pammachium contra errores Ioannis Hierosolymitani. Ambrosius lib. 4. in Lucam in illa verba, *Iesus autem plenus dicit: Adam primum ex terra virgine formatum, de paradiso in desertum electum fuisse, & per arborem mortem incurrisse, & spiritualium nudum arboreis se texisse exuijs.* Augustinus idem docet, non solum citato lib. 13. de Ciuit. cap. 21. sed etiam qu. 27. in Gen. & Har. 43. contra Origenistas, & lib. 8. de Gen. ad litt. ab initio.

8. Probatur tertio ratione. Homini enim in statu innocentiæ, cum deberet viuere vitam aliquatenus beatam, sed adhuc animalè, manducando, bibendo, se nutriendo, ac filios generando, debuit praeparari locus terrenus, sed deliciosissimus, praefrens fructus, quibus nutrireretur: sed talis describitur paradus: ergo. Porro paradus graecè idem est, ac latine hortus, & à Scriptura describitur ut hortus arboribus constitus.

9. Quæritur secundo, vtrum paradus fuerit certus terræ locus in determinata terræ parte constitutus, vel potius vniuersa terræ suis floribus, & arboribus ornata.

Respondeo, quod Hugo Victorinus annotat. in Gen. cap. 2. refert ut probabilem, licet illam non sequatur, opinionem quorundam, qui dixerunt paradusum fuisse vniuersam terram, floribus, & arboribus ornata, & hanc opinionem Ystella tribuit Iosepho lib. 1. Antiquit. cap. 2. licet Iosephus oppositum afferat, dicens Deum hortum ad Orientem plantasse, & in eo Adam cum vxore introduxisse.

10. Dicendum cum Sancto Thoma hac quæst. 102. art. 1. & cum Patribus citatis nu. 6. & 7. & Isid. lib. 14. Etymol. cap. 3. versu 2. paradusum fuisse locum particularem in determinata terræ parte situm.

Probatur ex Scriptura. Primo enim Gen. 27. dicitur, *formauit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ, ac mox eodem cap. 2. 15. dicitur: Tulit ergo Dominus Deus hominem, & posuit eum in paradiso voluptatis: sed non potuisset hominem formatum ex terra ferre in paradusum voluptatis, si paradus non esset aliqua determinata pars terræ: ergo.* Secundo Gen. 3. dicitur: *Et emisit Deus eum, hoc est Adamum de paradiso voluptatis, ut operaretur terram, de qua sumptus est: sed Deus non emisit Adamum ex vniuersa terra: ergo paradus voluptatis erat determinata pars terræ distincta ab alia parte*

parte, ex qua Adam fuerat sumptus, & formatus, & ad quam fuit eiectus. Eodem cap. 3. 24. dicitur: *Eiecitque Adam, & collocauit ante paradisum Cherubim flammeum gladium habentem, ne nimirum Adam posset regredi in paradisum: ergo paradisus erat determinata pars terræ, à qua Adam fuit eiectus, ita ut non posset ad illam regredi. Propter hæc Scripturæ testimonia Suarius lib. 5. de Opere sex dierum, cap. 6. num. 15. docet sententiam docentem paradisum fuisse determinatum locum terræ, vel esse de fide, vel fidei proximam.*

11. *Opponitur primo: quatuor flumina, quæ Gen. 2. dicuntur oriri ex paradiso, habent manifestas origines in regionibus distantissimis, ut habetur ex Aristotele, lib. 1. Meteor. duobus vltimis capitibus, non autem ex vno loco communi: ergo nomine paradisi in Scriptura non significatur vnus determinatus locus, sed vniuersa terra.*

Respondet Sanctus Thomas hoc artic. 1. in resp. ad 2., quod sicut S. Augustinus dicit lib. 8. de Gen. ad litt. cap. 7. *Credendum est, quod locus paradisi à cognitione hominum est remotissimus: flumina autem, quorum fontes noti esse dicuntur, alicubi esse sub terra, & post tractus prolixarum regionum locis alijs erupisse. Nam hoc sobere nonnullas aquas facere quis ignorat? Addo Cornelium, & quosdam alios interpretes Geneleos opinari omnes quatuor fluuios in Scriptura nominatos manifestas origines habere in Mesopotamia, vel in aliqua propinqua regione, atque hinc arguunt paradisum fuisse in Mesopotamia, vel in aliqua propinqua regione, ac deinde aquis diluuij destructum.*

12. *Opponitur secundo: tota terra fuit à Deo producta ad habitationem hominum: sed in statu innocentie, si durasset, omnes homines habitassent in paradiso: ergo nomine paradisi intelligitur tota terra.*

Respondet, quod Deus totam terram destinauit habitationi hominum, ac si præiudicaret statum innocentie duraturum, totam terram constituisset proportionaliter talem, qualem constituit paradisum, hoc est amenissimam, & delicijs omnibus affluentem. Sed quia sciebat primos parentes peccaturos, antequam genus humanum per generationem multiplicaretur, habitationi hominum pro statu innocentie parum duraturo, præparauit paradisum in parte determinata terræ.

13. *Quæritur tertio, quantæ magnitudinis fuerit paradisus.*

Respondet, quod Abuleasis in cap. 13. Gen. quæst. 98. docet paradisum fuisse ita angustum, ut eius ambitus quadraginta circiter miliaria non excederit. Dicendum cum S. Augustino lib. 8. de Genes. ad litteram, paradisum fuisse amplissimum. Probat: nam irrigabatur fluuio tantæ magnitudinis, ut posita in quatuor flumina diuideretur: sed locus irrigatus tanto fluuio debuit esse valde magnus: ergo. Ideo Moses Barcepha Lib. de

paradiso, cap. 15. dicit: *Necessè est spaciosum admodum, atque amplum fuisse paradisum. Ei enim rei fidem facit ingens illud flumen, quo irrigabatur. Confirmatur: nam ad diuinam magnificentiam spectat, ut paradisum fecerit valde magnum. Quantæ verò magnitudinis fuerit, determinari à nobis nequit. Suarius lib. 3. de Opere sex dierum opinatur illum habuisse amplitudinem vnus regni non parui.*

14. *Quæritur quarto, vtrum paradisus plantatus fuerit in aliqua planitie, vel in aliquibus excelsis montibus, & quanta fuerit altitudo eius?*

Respondet plures fuisse sententias. Prima, quam Sanctus Thomas hoc artic. 1. qu. 102. in primo argumento tribuit Bedæ, Catharinus autè in Genesim tribuit Augustino, docet paradisum fuisse ita altum, ut pertingeret vsque ad cælum Lunæ. At Suarius lib. 3. de Opere sex dierum, cap. 6. num. 26. dicit se hanc sententiam neque apud Augustinum, neque apud Bedam inuenisse, sed asserit illam fuisse traditam à Strabo in Gen. quem etiam refert Lipomanus in catena, & à Petro Comestore in historia Ecclesiastica, cap. 13. quibus Magister in 1. dist. 17. videtur consentire. Addit Suarius plures Patres ex modo loquendi fauere huic opinioni. Damascenus enim lib. 2. de fide, cap. 17. dicit paradisum excelso-rem esse omni terra, Basilius homil. de paradiso dicit: *Ob sublimitatem loci, in quo erat paradisus, nullas in eo fuisse tenebras, sed ex orientium syderum splendorem semper illustratum fuisse.* Rupertus lib. 1. de Trinit. cap. 37. dicit paradisum fuisse deliciosum terræ locum cælis proximum &c.

15. Hæc opinio, cuiuscumque fuerit, si intelligatur, ut verba sonant, rejicitur primo à Suario lib. 3. de Opere sex dierum, cap. 6. num. 30. Nam si altitudo paradisi erat tanta, ut ad spheram lunæ pertingeret, cum planities in summitate talis montis deberet esse amplissima, basis montis debuisset esse proportionaliter tam magna, ut occuparet saltem spatium totius terræ, ut potest mathematicè demonstrari: sed hoc est inconueniens, & contra experientiam; ergo.

16. Rejicitur secundo à Pererio lib. 3. in Gen. disput. de paradiso, quæst. 2. Nam locus adeo excelsus non fuisset salubris, nec habitationi humanæ accommodatus, tum ob propinquitatem Solis, syderum, & elementi ignis; tum ob perpetuam aeris agitationem ex motu cæli prouenientem; tum ob alias causas. Ideo Sanctus Thomas hoc art. 1. qu. 102. ad 1. opinionem hæc, (quam tribuit Bedæ, benignè interpretatur, dicens: *Verbum Bedæ non est verum, si secundum situm manifestum intelligatur. Potest tamen exponi, quod vsque ad locum lunaris globi ascendit, non secundum situm eminentiam, sed secundum similitudinem, quia est ibi perpetua aeris temperies, ut Isidorus dicit lib. 14. Etymol. cap. 13. & in hoc assimilatur corporibus cælestibus, que sunt absque contrarietate.*

17. Secunda sententia est quorundam, qui vt refert Sanctus Thomas eodem artic. 1. quæst. 102. in resp. ad 1. dixerunt, quod paradisu pertingebat vsque ad lunarem globum, idest vsque ad medium aeris interstitium, hoc est, vsque ad secundam regionem aeris, in quo generantur pluuia, & venti, & huiusmodi.

18. Hæc etiam sententia rejicitur à Sancto Thoma. Nam secundum hoc locus ille non esset conueniens habitationi humana, tum quia ibi est maxima aeris intemperies, tum quia non est temperatus complexioni humana, sicut aer inferior magis terra vicinus.

19. Dicendum igitur cum tertia sententia Sancti Thomæ verbis citatis, paradisu non fuisse ita altum, vt ad secundam aeris regionem pertingeret. Locus enim in prima aeris regione constitutus magis est attemperatus complexioni humana. Hanc sententiam sequitur Suarius lib. 3. de Opere sex dierum, cap. 6. num. 31. qui addit verisimilius credi paradisu in loco montuoso, & satis sublimi fuisse collocatum, vt suadetur ex eo, quod in paradiso magnus fluuus oriebatur: magni autem fluij, non nisi in altis montibus oriri solent. Pro hac opinione Suarius citat Abulensem in Gen. 2. quæst. 9. & in Gen. 13. qu. 107. & pro ea conatur explicare plures scholasticos, ac plures Patres, & concludit verisimile esse intra ipsum paradisu non totam terram fuisse vniformem, sed in illius amplitudine quasdam partes fuisse eminentiores alijs, ac subinde fuisse colles, & campos.

20. Quæritur quintò, in qua mundi parte paradisu fuerit collocatus?

Respondeo cum Sancto Thoma hoc art. 1. quæst. 102. quem sequuntur communiter Theologi, & Interpretes Scripturæ, quod fuit constitutus in parte orientali respectu Palessina, ac loci propinqui, in quo Moytes scripsit Genesim.

21. Probatur primo ex Scriptura. Nam Gen. 2. vbi vulgata habet, *Plantauit autem Deus paradisu voluptatis à principio*, in hebræo legitur, *plantauit Deus hortum in Eden ab oriente*, vt vertunt Pagninus, vel ad Orientem, vt vertunt septuaginta, & hanc lectionem sequuntur penè omnes Patres. Credibile autem est verbum hebræum significare tum principium, tum orientem, & Spiritum Sanctum vtrumque sensum intendisse, vt censet Suar. lib. 3. de Opere sex dierum, cap. 6. n. 34.

22. Probatur secundò ex Patribus, qui secuti hanc versionem Scripturæ iuxta septuaginta communiter docuerunt paradisu constitutum fuisse in Oriente. Ita senserunt Basilus, & Ambrosius de Paradiso, Hieronymus in quæstionibus hebraicis in Gen. Augustinus lib. 8. de Gen. ad lit. cap. 3. Eucherius, Rupertus, & plures alij in Genes. Damascenus lib. 2. de fide, cap. 17. Isidorus lib. 14. Etymol. cap. 3. & alij, quos refert, & sequitur Moytes Barcephala lib. de Paradiso, cap. 14. Idem docet Iosephus lib. 1. Antiquit. cap. 2. Cum igitur

Iudæi, & Patres Græci, & Latini in hoc conueniant, videtur hæc sententia traditione firmari, ideoque aliqui putant hinc ortam consuetudinem orandi ad Orientem, vt insinuat Sanctus Thomas 2. 2. quæst. 104. art. 3. ad 3. ex coque Suarius tom. 2. de Relig. lib. 3. cap. 7. num. 75. Sanctus Thomas hoc art. 1. quæst. 102. in corpore affert rationem conuenientia, dicens de paradiso. *Conuenienter autem in parte orientali dicitur situs, quia credendum est, quod in nobilissimo loco totius terra fuerit constitutus. Cum autem oriens sit dextra celi, vt patet per philosophum 2. de celo r. 15. dextra autem est nobilior, quam sinistra, conueniens fuit, vt in parte orientali paradisu terrenus insitueretur à Deo.*

23. Quæritur sextò, qua die paradisu fuerit à Deo productus?

Respondeo, quod vt docent Patres, ac Theologi communiter cum Sancto Thoma, hoc art. 1. ad 5. productus fuit tertia die. Ratio est, quia vt habetur Gen. 1. tertia die productæ sunt herbæ, ac plantæ: ergo etiam productæ sunt arbores paradisi. Dum igitur cap. 3. post narrata opera sex dierum dicitur, *Plantauerat autem Deus paradisu voluptatis à principio*, nomine principij significatur vna ex primis sex diebus, nimirum tertia, qua Deus plantauit alias arbores, vt docet Suarius lib. 6. de Opere sex dierum, cap. 6. n. 37.

24. Quæritur septimò, vtrum paradisu aquis diluuij fuerit destructus, vel adhuc conseruetur, & duret, duraturus vsque ad finem mundi?

Respondeo plures, ac graues auctores hac ætate censuisse paradisu non amplius existere, sed aquis diluuij fuisse destructum.

25. Dicendum cum communi Patrum sententia, paradisu adhuc existere, & duraturum vsque ad finem mundi. Docuerunt hanc sententiã Irenæus, Iustinus, Athanasius, Augustinus, Hieronymus, Isidorus, & alij, quos citat, & sequitur Suarius 10. 2. in 3. par. disp. 55. sect. 1. & in defensione fidei lib. 5. cap. 13. & lib. 3. de opere sex dierum, cap. 6. num. 3. Supposita Patrum auctoritate, probatur primo. Nam Gen. 3. in fine dicitur, quod *Deus collocauit ante paradisu voluptatis Cherubim flammeum gladium habentem, atque versatilem, ad custodiendam viam ligni vite*: ergo cum Deus ministerio Angelico post eiectum Adam vouerit paradisu custodire, & conseruare, verisimile est, quod conseruarit etiã ab aquis diluuij, & adhuc conseruet. Secundo Ecclesiast. 44. de Enoch dicitur: *Translatu est in paradisu*: ergo cum Enoch adhuc viuat, verisimile est, quod ex paradiso non fuerit translatus in alium locum, sed ibi mansurus sit cum Helia vsque ad tempora Antichristi. Ideo Sanctus Thomas art. 2. huius quæst. 82. ad 3. indicat Enoch, & Heliam nunc in paradiso habitare, ac Sanctus Augustinus lib. 2. de peccato originali, cap. 23. dicit. *Qualis, vel vbi sit paradisu, vbi constituit Deus hominem, quem formauit ex puluere, quæstio est præter fidem, cum tamen*

tamen esse illum fides christiana non dubitat.

26. Opponitur: aliqui diligentissime inquisierunt omnia loca terræ habitabilis, & tamen nullibi paradysum inuenerunt: ergo paradysus non remanet.

Respondet Sanctus Thomas hoc art. 1. quæst. 102. ad 3. quod locus ille seclusus est à nostra habitatione aliquibus impedimentis, vel montium, vel marium, vel alicuius ænuosa regionis, quæ pertransiri non potest. Licet autem aliqui existiment paradysum fuisse in Mesopotamia, vel Arabia, vel in alia regione, quæ nunc tota habitetur, & sit nota, tamen hoc est parum conforme antiquis Patribus, qui cum Augustino lib. 8. de Gen. ad litteram, cap. 7. dicunt locum paradysi à cognitione hominum esse remotissimum. Sanctus Thomas 2. 2. qu. 164. art. 2. ad 5. existimat locum paradysi esse inaccessibleem præcipue propter vehementiam æstus in locis intermedijs, & hoc significari per igneam gladium, qui dicitur versatilis, quia versatur ex motu circulari solis, qui motus per Angelum fit. Chrysostomus hom. 18. in Gen. dicit gladium dici versatilem, quod obduret, et permutet omnes vias, quæ illuc ferunt, ac Augustinus lib. 11. de Gen. ad litt. cap. 40. dicit. Hoc per cælestes potestates in paradiso visibili factum esse credendum est, ut per angelicum ministerium esset illi ignea quadam custodia.

27. Quæritur septimo, vtrum paradysus fuerit locus conueniens habitationi humana?

Respondet affirmatiue Sanctus Thomas art. 2. quæst. 102. in corpore. Probat: nam corpora primorum hominum non erant corruptibilia, & immortalia per qualitatem intrinsecam incorruptibilitatis, sicut corpora beatorum post vltimam resurrectionem, sed solum quia animæ data fuerat virtus præseruandi corpora à corruptione, & morte per media quadam à Deo præparata; sed corpus humanum naturaliter corrumpi potest ab intrinseco per consumptionem humidi, & per senectutem; & ab extrinseco præsertim per intemperiem aeris: ergo locus conueniens habitationi hominum pro statu innocentie debuit esse talis, vt in eo homo posset se præseruare à consumptione humidi, & à senectute, & ab aeris intemperie: sed in paradiso homo poterat se præseruare à consumptione humidi, & à senectute per vsu ciborum, & præsertim per fructum ligni vitæ, vt cum Sancto Thoma quæst. 97. art. 3. & 4. diximus qu. 272. ab intemperie autē aeris potuisset præseruari, quia vt dicit Damascenus lib. 2. de fide, cap. 11. paradysi locus est temperatus, et tenuissimo, ac purissimo aere circumfulgens, plantis semper floridis ornatus, & eodem cap. dicit de paradiso, quod est diuina regio, et digna eius, qui secundum imaginem Dei est, conseruatio. Concludit Sanctus Thomas hunc art. 2. dicens, quod paradysus debet esse in loco temperatissimo, vel in æquinoctiali, vel alibi.

28. Addit primo Sanctus Thomas in resp.

ad 2. quod paradysus terrestris erat locus congruus homini, & quantum ad animam, & quantum ad corpus, in quantum scilicet in anima erat vis præseruandi corpus humanum à corruptione. Et quia corpora aliorum animalium erant ita obnoxia corruptioni, vt non deberent ab illa præseruari, ideo paradysus terrestris non erat congruus habitationi aliorum animalium, ac vt dicit Damascenus lib. 2. de fide, cap. 11. in paradiso nullum irrationalium habitat, licet ex diuina dispensatione animalia fuerint illuc adducta ad Adam, & serpens illuc accesserit per operationem Diaboli.

29. Addit secundo, quod cælum empyreum fuit locus congruus Angelis, tum secundum eorum naturam, tum secundum statum beatitudinis, ideoque Angeli debuerunt creari in cælo empyreo. Ratio est, quia cælum empyreum est supremum inter loca corporea: ergo conueniens est, vt natura spiritalis, quæ est suprema, & per quam Deus regit creaturam corporalem, vt dicit Augustinus lib. 3. de Trinit. cap. 4. creata fuerit in supremo loco, hoc est in cælo empyreo. Rursum cælum empyreum est immobile, ac non subiacet mutabilitati, vt dictum est qu. 213. num. 7. & 15. ergo conuenit statui beatitudinis, qui requirit summam quandam stabilitatem; ergo cælum empyreum est locus congruus Angelis beatis, tum propter naturam, tum propter beatitudinem. At homini non conuenit propter naturam, quia natura humana non est suprema, sed solum conuenit propter beatitudinem, ac proinde homo ab initio, ante quam esset perfecte beatus per visionem intuitiuam Dei, non debuit poni in cælo empyreo, sed in paradiso terrestris, transferendus in cælum empyreum, quando esset consecuturus beatitudinem perfectam consistentem in visione Dei.

30. Quæritur octauo, vtrum, & in quo sensu Adam fuerit positus in paradiso, vt operaretur, & custodiret illum, vt dicitur Gen. 2.

Respondet Sanctus Thomas art. 3. huius quæst. 102. quod vt Augustinus dicit lib. 8. de Gen. ad litteram, cap. 10. dupliciter potest intelligi, quod Deus posuerit hominem in paradiso, vt operaretur, & custodiret illum. Primus sensus est: Deus posuit hominem in paradiso, vt ipse Deus operaretur hominem, ipsum magis, & magis iustificando, & custodiret ab omni malo, & corruptione. Secundus sensus est: Deus posuit hominem in paradiso, vt homo operaretur, & custodiret paradysum, non quidem operatione, & custodia laboriosa, qualem circa terram exercemus post peccatum, sed operatione quadam iucunda, propter experientiam naturæ. Debet autem aduertiri, quod licet iuxta versionem latinam verba illa possint habere vtrumque sensum, tamen vt docet Suarius lib. 3. de opere sex dierum, cap. 6. nu. 17. iuxta hebraicam linguam

Hhhhh prima

prima expositio non videtur posse habere locum. Siquidem dum dicitur, *ut operaretur, et custodiret illum*, pronomen *illum* in hebræo est feminini generis, ac proinde refertur ad *paradisum*, qui pariter in hebræo est feminini generis, non autem ad *hominem*, qui est generis masculini.

31. Quæritur nono, vtrum homo factus fuerit in paradiso?

Respondet Sanctus Thomas art. 4. q. 102. quod homo factus fuit extra paradisum, ac deinde in paradisum translatus. Probat: nam Gen. 2. dicitur: *Tulit Deus hominem, hoc est Adam, & posuit eum in paradiso*. Rationem congruentiæ affert Sanctus Thomas. Nam, eatenus paradisus erat locus congruus homini in statu innocentie, quatenus homo in eo statu erat incorruptibilis, hoc est immunis à corruptione, & morte: sed homo erat immunis à corruptione, & morte, non per naturam, sed per donum Dei supernaturale: ergo paradisus erat locus homini congruus, non per naturam, sed per donum Dei supernaturale: ergo conueniens fuit, vt ad hoc insinuandum, homo prius crearetur in suo loco naturali extra paradisum, deinde transferretur in paradisum, in eo mansurus, donec viueret vitam animalem, manducando, bibendo &c. ac donec assumeretur in cœlum empyreum, visurus Deum, ac ducturus per totam æternitatem vitam spiritualem. Licet autem Adam formatus fuerit extra paradisum, filij generati fuissent in paradiso, non propter suâ dignitatem, sed propter dignitatem principij, sicut etiam Heua debuit formari in paradiso propter dignitatem principij, hoc est Adami, qui iam fuerat in paradiso collocatus.

TRACTATUS XVII. ET VLTIMVS.

De gubernatione rerum eiusque effectibus, qui sunt conseruatio, & mutatio, qua Deus creaturas mutat, & mouet immediatè, vel medianibus alijs creaturis.

VIA Deus non solum ab initio res creauit, distinxit, & ordinauit per opera sex dierum, sed etiam eas gubernat, ideò Sanctus Thomas postquam à questione 44. vsque ad 102. inclusiuè egit de creatione, ac distinctione rerum, & de operibus sex dierum, quæst. 103. descendit ad agendum de diuina gubernatione, ac de duobus præcipuis

eius effectibus, qui sunt rerum conseruatio, & mutatio. Quæstione igitur 103. agit de diuina gubernatione: Quæst. 104. agit de rerum conseruatione, quæ est primus effectus diuinæ gubernationis: Quæst. 105. & sequentibus vsque ad 119. & vltimam, agit de rerum mutatione, quæ est secundus effectus gubernationis. Et quia res possunt mutari, vel immediatè à Deo, vel medianibus alijs creaturis, ideò quæst. 105. agit de mutatione, qua res mutantur à Deo immediatè: quæstionibus sequentibus agit de mutatione, qua res mutantur ab alijs creaturis. Et quidem à quæst. 106. vsque ad qu. 114. inclusiuè agit de mutatione, quæ creaturæ spirituales, hoc est, Angeli vel boni, vel mali agunt in alias creaturas, tum spirituales, tum corporeas, & harum quæstionum doctrinam explicauimus supra agentes de Angelis, tract. 13. qu. 193. & sequentibus vsque ad quæst. 210. Quæst. 115. & 116. agit de actione creaturæ corporalis, ac de fato. Quæstione demum 117. 118. & 119. agit de actione hominis, qui constat ex corpore, & anima rationali, quæ est spiritualis. Doctrinam harum quæstionum breuiter proponimus hoc tractatu quæstionibus, quarum tituli videri possunt in indice initio proposito.

QVÆSTIO CCLXVII.

Vtrum mundus gubernetur ab aliquo vno, & ad quem finem ordinetur: ac vtrum effectus gubernationis sint conseruatio rerum in bono, earumque motio ad bonum?

Quæst. 103. art. 1. 2. 3. 4.

1. Quæstione 103. art. 1. Sanctus Thomas quærit, vtrum mundus gubernetur ab aliquo.

Respondet affirmatiuè contra aliquos antiquos philosophos, qui dixerunt omnia agi fortuito, ac proinde sine rectore, & gubernatore. At mundum ab aliquo gubernari probatur primò ex Scriptura. Nam Sap. 14. dicitur. *Tu autem Pater gubernas omnia prouidentia*. Confirmatur ex Boetio, qui lib. 3. de consolat. metro 9. dicit. *O qui perpetua mundum ratione gubernas*.

2. Probat secundò ratione desumpta ex rebus ipsis, earumque ordine. Quando enim aliqua ita fiunt, & ordinantur, vt est melius, evidens est, quod ab aliquo sapiente gubernatore fiunt, & ordinantur: ex. gr. quia domus ita fit, & ordinatur, vt est melius ad finem commodæ habitationis, evidens est, quod ab aliquo sapiente architecto fit, & ordinatur: sed res naturales semper, aut plerumque ita fiunt, & ordinantur, vt melius est ad suas operationes exercendas: oculi enim ita fiunt,

vt